

DE SØNDERJYSKE PIGER ER IKKE GLEMT.

Af Peter Duus Andersen

I mit arbejde med at forske i de sidste 160 år af Tofte-slægten viser, at der bag disse familienavne hentes et helt unikt stykke dansk kulturhistorie frem fra det gamle Sønderjylland. Via breve, dokumenter og personlige kontakte mv går der en helt klar rød tråd gennem de mange generationer. Stærk og trofast mod Gud og Fædreland, mod hinanden og mod de nære venner og forbindelser. Der var anerkendelser og visen respekt fra omverdenen.

Det gives der her et indtryk af i den del af slægtens historie, der omhandler ”De sønderjyske Piger”, hvor Valborg og Helga er i centrum. Af de mange tilgængelige oplysninger kan der af pladshensyn blot gives brudstykker af hændelser og personer. Det forklarer de nødvendige gentagelser for en beskrivelses helhedsindtryk. En mere udførlig gengivelse fremføres derfor bedst med foredrag eller i færdigbehandlet skriftlig form.

Billede her af afstemningsplakaten fra Forsamlingsgården Sundeved. (Foto: PDA)

Billedet her til højre, som i dag kan ses i den lille sal på Forsamlingsgården Sundeved, er blot et af de mange benyttede motiver med ”De sønderjyske Piger”. Og dog noget særligt, for netop dette motiv blev et af de mest kendte og bevarede som Genforeningsbillede.

Efter genforeningen med Danmark i 1920 kom genforeningsbillederne op at hænge i forsamlingshusene i Sønderjylland som en naturlig del af interiøret. Og endnu i nogle hjem, hvor man stadig kan se det.

Til minde om en håbløs tid for de danske sønderjyder. I afsnit 2 ses det oprindelige billede af ”De sønderjyske Piger” fra 1879. Det blev til et dansk nationalt symbol i en meget svær tid for de danske sønderjyder i de 56 år, der fra 1864 til 1920, hvor Sønderjylland var under tysk herredømme. Billedet bidrog stærkt til at holde interessen for det sønderjyske spørgsmål vågent, og - ikke mindst - var med til at styrke håbet om en snarlig genforening med kongeriget Danmark.

Efter at Tyskland havde tabt krigen ”Den første verdenskrig 1914 -1918”, kunne befolkningen i dele af det gamle Sønderjylland i 1920 efter de mange år under tysk herredømme endelig stemme, om man ville tilhøre Danmark eller Tyskland. Der kunne stemmes af de, der var fyldt 20 år, og som boede eller tilhørte de fastlagte områder. Området, der kunne stemmes i, var delt i 2 zoner på tværs af Sønderjylland. En bestemmelse om afstemning i en III. zone blev ophævet.

Afstemmingsområdet skulle rømmes for tyske tropper og myndigheder. Stemmeret blev tilstået alle personer, der var fyldt 20 år og havde været bosat i området fra før 1900 eller var født i området, men udvist af de tyske myndigheder. Der indsneget sig dog en fejl i afstemningsreglerne. I den traktat, som den 7. maj blev overrakt Tysklands delegerede, stod, at alle der var født i området før 1900 fik stemmeret, selv om de ikke længere var hjemmehørende der pga. frivillig udvandring. Det var en utilsigtet fordel for tyskerne.

Afstemninger og resultater. (Grænseforeningens årbog 2002 kap.8)

Den 10. febr. 1920

I. Zone stemte 101.624 personer (Deltagelse 91,5%)

Resultat: 74,2 % danske stemmer
25,3 % tyske stemmer

Den 14. marts 1920

II. Zone stemte 64.524 personer (Deltagelse 90,6%)

Resultat: 20 % danske stemmer Oversø kun 16% danske stemmer.
80 % tyske stemmer

I landdistrikterne blev valghemmeligheden åbenlyst krænkede for at skræmme danske vælgere bort, ligesom tyske stemmer undertiden talte dobbelt.

Familien fortæller at Valborg græd, da II. zone med Flensborg ikke kom med til Danmark.

Årsager til at billedet af ”De sønderjyske Piger” fik et ”hjem” i forsamlingshusene. - 1.

”Ved 60 års mindefesten på Forsamlingsgården, den 10. februar 1980, blev forudsætningerne for Nordslesvigs genforening med moderlandet fremdraget af prof. H. P. Clausen. Der kan stadig være god grund til at mindes et arbejde, der blev udfoldet for at og den 13. marts for zone II i 1920 bevare den danske nationalitet. Følgende beretning om oprettelsen af forsamlingshuset i Sottrup (nu Kirkeagervej 11) 1898-99 og driften de følgende år, kan forhåbentlig give et billede af tidens vanskeligheder for den dansksindede del af befolkningen på Sundeved og et indtryk af, hvordan man prøvede at klare disse vanskeligheder.

Efter den tabte krig i 1864 fulgte i 1866 Slesvigs indlemmelse i Preussen. Paragraf 5, der stillede en afstemning om landsdelens tilhørsforhold i udsigt, blev slettet i 1879. Herefter gjaldt det mere end nogen sinde om at værne og styrke det danske folkeliv — også for bl.a. at bringe de mange udvandringer til ophør.

I 1888 kom forordningen om, at al undervisning i de nordslesvigske skoler skulle foregå på tysk — med undtagelse af et par ugentlige timer i religion, og i 1896 satte man fra preussisk side ind med jord opkøb. *Ernst von Köller gennemførte en skrappere kurs i germaniseringen og søgte bl.a. med hård hånd at hindre dansk møde- og forenings virksomhed. En villig embedsstand stod parat til at udføre hans nye politik.

Ved hjælp af alle mulige chikanerier prøvede man nu at ramme det danske politiske og folkelige virke. Man udviste optanter² og mange af bøndernes medhjælpere, der var danske statsborgere. Danske møder søgte man at hindre ved at lægge pres på kroejerne, og hvis disse ikke ville adlyde, indførte man skærpede politivedtægter såsom tidligere lukketid.

Årsskrift for Sottrup sogn 1987 - side 74 - ”Det gamle forsamlingshus i Sottrup” Ved Olav J. Bonefeld.

Denne kurs over for kroerjerne tvang derfor sønderjyderne til at bygge egne forsamlingshuse for således at blive uafhængig. Det første opførtes i Skrave i 1892. Sottrup's gamle forsamlingshus er det femte i landsdelen og det første i det gamle Sønderborg Amt."

" *Indvielsen* Den 10. september 1899 var alt så vidt i orden, at man kunne afholde

det første møde og indvie forsamlingshuset. Mødet var averteret til kl. 16, og efter ønske fra H. P. Hanssen skulle der ikke tages entré eller skænkes kaffe (myndighederne skulle ikke spilles nogle kort på hånden, der kunne give dem anledning til at opløse mødet).

Salen var festligt smykket med blomster og grønt. Der var mødt 4 gendarmere op, men for at det tilladte antal personer i salen ikke skulle overskrides, opholdt kun 2 af dem sig i selve salen. De 2 andre tog plads uden for lokalet og talte deltagerne, efterhånden som disse indfandt sig og gik ind i salen. Da det lovlige antal på 170 personer var kommet indenfor, blev dørene lukket, og resten måtte blive udenfor. Jo, der var skam orden i sagerne."

* *Ernst Matthias von Köller, 1841-1928, tysk overpræsident. Ernst Matthias von Köller var konservativ og medlem af den tyske rigsdag i perioden 1881-1888, og indenrigsminister 1894-95. I 1897 blev han overpræsident i Slesvig-Holsten. Han ønskede med "Den faste hånds politik" at skabe ro i Sønderjylland og greb bl.a. til masseudvisninger til Danmark. I perioden 1898-1903 udvistes ca. 900 personer fra Nordslesvig. Danskerne skulle lære at hæfte solidarisk. Hans hovedopgave var, at kvæle den danske bevægelse i Nordslesvig.*

I Sønderborg blev det meddelt forældre til unge på skoler i Danmark, at hvis ikke deres børn kom hjem inden en vis frist, ville samtlige danske "undersåtter" i området blive udvist. Forældrene bøjede sig ikke for presset og Köller måtte lade sagen falde. Köllerperioden var en betegnelse for tiden 1898-1903, da overpræsident Ernst von Köller forsøgte at knække danskheden ved mødeforbud, fængselsstraffe og fratagelse af forældrerettigheder. Denne politik førte til tilbagegang for de dansksindede, men blev samtidigt kritiseret så kraftigt af de moderate tyske, at Köller i 1903 måtte forlade landsdelen.

Den 10. Sept. 1899 indviedes det første forsamlingshus på adr. Kirkeagervej 11 i Vester Sottrup.

Den 11. dec. 1911 indviedes et nyt forsamlingshus på Nybølvej 2 i Vester Sottrup. **Forsamlingsgården Sundeved.**

Byggeudvalgets formand, Vald. Ludvigsen, Nybøl, åbnede og ledede mødet.

Indvielsestalen holdtes af pastor Jørgen Friksen, der bl.a. lod huset selv sige:

*"Jeg ville så gerne trindt omkring,
alt godt i mit Folk opbygge
at virke i Ålvor for hver en Ting,
som tjener til Folkelykke."*

Rigsdagsmand H.P. Hanssen (Nørremølle) sagde bl.a. i sin tale:

*"Indvielse af et stort nyt Forsamlingshus
er et Motto, vi kan gå til Valg på:
"Vi bygger" Vore Modstandere anvender Tvang og Vold.
De overvurderer Tvangens Betydning."*

M. Reislund Poulsen, Bøvlund talte om emnet:

"Forskæl på nordslesvigsk og rigsdansk Folkekarakter".

Han konstaterede, at forskellen er til stede, men den giver dog baggrund for et fællesskab mod tysk aggression.

Skrift for Historisk forening for Sundeved 1992
"Forsamlingsgården "Sundeved" af Viggo Andersen
side 50.

Om pigerne. - 2.

" - - Efter 1864 begræd det danske folk tabet af Sønderjylland. Det „skønne land med dal og bakker fagre" var i alles tanker, og dets befolkning blev husket i kirkens bønner og i de folkelige foredrag i og uden for højskolen.

Også digterne inspireredes, af adskillelsens tragedie, bl. a. Drachmann, som 1877 skrev „Derovre fra Grænsen", hvori de linier forekom: „De vog dem, vi grov dem en grav i vor have, sønderjydske piger, i forglemme det ej«.

Dette gav forlæggeren Ernst Bojesen i København anledning til at fremskaffe et billede af et par sønderjydske piger i nationaldragt. De udvalgte blev to smukke søstre Valborg og Helga Tofte.

Billederne mangfoldiggjordes i små og større gengivelser og fandtes i den følgende tid på hjemmenes vægge både nord og syd for grænsen. Desuden blev de gengivet på kopper og kander, pibehoveder og lommetørklæder m.m.

Ved genforeningen i 1920 kom billedet frem på ny. „Hus og Hjem" lod lave et stort genforeningsbillede og „Illustreret Familiejournal", gjorde det samme.

Af den generation, som oplevede genforeningen, kendte de fleste billedet af de sønderjyske piger. **Helga**, som sidder ned på billedet og er iført en dragt fra Før, døde som ung af tuberkulose i 1883 og blev begravet på Oversø kirkegård, medens **Valborg**, som står op på billedet og er iført en dragt fra Als, levede og blev langt op i 70'erne. (Døde i 1935). Hun bevarede sit smukke ydre var med hensyn til frisuren forud for sin tid, idet hun havde håret hængende løst, hvilket klædte hende fortræffeligt, men hun ønskede dog slet ikke at vække opsigt, da hun var et yderst beskedent menneske, fin og dannet og en pryd for sit smukke hjem.

Hun blev gift med sin meget ældre fætter, den mangeårige sang- og musiklærer H. M. Tofte, Skårup Seminarium. De boede i mange år i „Kvisthuset", et henrivende lille hus i udkanten af Skårup, hvor alt både ude og inde var lige sirligt. For ikke så mange år siden kunne man se, at der i et vindue stod et par kander med billedet af de sønderjyske piger. Hun mindedes i mange år på egnen, bl. a. for sit uegennyttige arbejde for mange gode formål, Sønderjysk Forening, Røde Kors, Sandalmissionen og meget andet — og så for sin plads på det billede, som fandt vej til danske hjem og hjerter. - - "

Fra brev i familieje står: "Pigernes far Hans Mikkelsen Tofte var så glad ved sin mor Maren. at han sagde, at alle hans døtre skulle hedde Maren. Men det syntes hans mor var synd for dem, og hun foreslog, at de i stedet skulle hedde Marie. Og det kom de til: Valborg Marie og Helga Marie."

Af Helgas "Vidnesbyrd" (Skudsmål) fra skolen fremgår, at hun fra 7 til 12 års alderen har været sygemeldt ca. 2 gange mdl. og fravær 1-3 gange. Okt.-Nov. 1872 var hun sygemeldt hele 47 dage - nu som 12 årig." Flittig og opmærksom. Opførsel altid net."

Af Valborgs "Vidnesbyrd" fra skolen fremgår, at hun fra 7 til 14 års alderen kun var sygemeldt 1(!) dag, havde en del fraværsdage. (Hun hjalp faren meget derhjemme ved landbruget !) og - "- fortjener i alle henseender et særdeles godt Vidnesbyrd..- Hun udvikler sig meget rask".

Fra Skårup, Glarmann. Snøde, skriver i
„Fyns Amts Avis": udgave nr. 13 i 1977

- En dygtig forlægger med flair for markedsføring. - 3.

”Bøffélkobbel 1864” af Ole Andersen 1996 – side 17.

Billeder fra 1879.

” - En smart forlægger, Ernst Bojesen (1849-1924) fik den ide, at han ville tjene penge ved at fremstille og sælge et billede af de sønderjyske piger. Det skete i 1879 — Bojesen og en tidligere skolekammerat, der skulle holde et foredrag om Drachmann i Flensborg kom på en idé om at *billedliggøre* pigerne.

Inspireret af et fransk forlag, der skildrede de tabte provinser Alsace og Lorraine (Fransk-tyske Krig 1870-71), lod skolekammeraten to lokale skønheder fotografere i nationaldragter. Efter annoncering i Nordisk Boghandlertidende blev det en vældig »sæl- lert«. Drachmanns digt indgik i det såkaldte Nationalbillede. Det blev en enorm succes og prydede senere alskens varer og »kunstgenstande«. Også Sprogforeningens Almanak blev udsmykket med »De Sønderjyske Piger« og genforeningsåret 1920 fik yderligere sat skub i den aggressive markedsføring.

Man kan derfor sige, at billedet af pigerne støttede Drachmanns nationalpolitiske manifestation!”

I forbindelse med 100 års dagen for Ernst Boyesens fødsel den 23. febr. 1949 udtrykker Arkivar A. Holst Jørgensen, Kbhvn. sin harme i en avisartikel i Flensborg Avis d. 14. marts - med overskriften: ”Ernst Bojesen og Nationalbilledet ”De sønderjyske Piger”” (Der samtidig den 7. maj er 70 året for udgivelsen af det berømte billede): ” *I anledning af 100 års dagen for den fremragende forlægger Ernst Boyesens fødsel den 23. febr. i Sorø, bragte Hovedstadens og rigets fornemste avis et par store selvstændige mindeartikler i smukkeste typografisk opsætning med billeder, men i dem begge mæledes ikke et eneste ord om ”De sønderjyske Piger” (!). Samme skribent A. Holst Jørgensen indsendte så sin egen artikel: ” - men hengemt i en af bladets rubrikker, trykt med sætterkassens allermindste, mikroskopiske typer og – i overskriften var Ernst Boyesens navn strøget (!).*

(Årsagen til mediernes vage politiske holdning kan skyldes stor politisk uro herhjemme og ude i verden.)

Helgas og Valborgs mor og far. - 4.

HANS MIKKELSEN TOFTE, ved dåben Toft, 1825 - 1917, Skolemand, f. 13. Dec. 1825 i

Tirslund, Haderslev Amt, d. 3. Jan. 1917 i Skaarup , Svendborg Amt begr. sst. Forældre Skolelærer Jens Toft (1778 - 1838), gift 1.g. med MERRIT JENSEN, 1780 - 1809, gift 2.g. MAREN HANSDATTER LYKKE, fra Tønder-egnen. H. M. T. gift 9. Nov. 1853 i Hammelev med HELENA MARGRETA BERTELSEN f. 17. Okt. 1818 i Djernæs, Hoptrup Sogn, d. 25. Aug. 1877 paa Qvergaard Højskole, Oversø Sogn, Datter af Skolelærer BERTEL BERTELSEN (1788 - 1828) og WOLBORG OTTESGAARD (1788 - ?).

Fra sit Barndomshjem arvede Tofte Danskhed og Kristendom samt en udpræget Evne til at omgaa Børn og den jævne Mand. Efter 1846 at være dimmiteret fra Seminariet i Lyngby (ved Grenå) var han en Række Aar Andenlærer i Skærbæk i Vestslesvig, hvor han med hele sit Sind grebes af Aanden fra 1848 (*Slaget ved Brøns) og en Tid maatte flygte. 1851 udnævntes han blandt 41 Ansøgere til Degn ved den nyoprettede danske Menighed og Leder af den danske Borgerskole i Flensborg. Han var som skabt til den Stilling og beholdt den til 1867, da han nægtede at aflægge Embedsed til den preussiske Konge og afskedigedes uden Pension. Kun 32 Aar gammel* modtog han af Kong Frederik d. 7. personlig Sølvkorset. Baade før og efter 1864 var han - som Pastor G.F.A. Graae udtalte- ”en af Slesvigs

ædleste og virksomste Patrioter. Begavet med ualmindelige Evner, en ren Charakter og en elskværdig Personlighed, nyder han saa at sige, hos alle saa stor Agtelse og Tillid, at han for Øjeblikket maaske er den Mand i Flensborg, der paa en bramfri Maade udøver den største Indflydelse i dansk Retning. Det var ikke altid let for ham at overvinde Flensborgernes Ligeegyldighed over for det danske Sprog og deres Sløvhed over for a andelige Spørgsmaal, især da han ikke yndede Politik og Gildevæsen , dertil kom tunge personlige Prøvelser. Alligevel var han utrættelig. Han var den som indførte den danske Sang og den danske Bog i Flensborg. 1864 gjorde Tofte sig fortjent ved at tage sig af de danske saarede og Krigsfanger, og da Præsterne maatte forlade Byen og Menigheden opløstes, holdt han sammen paa dansk Kirke og Skole. Efter Afskedigelsen virkede han mest paa Landet, dels inden for Landboforeningen dels som Leder af Landbrugs - og Folkehøjskolen Aagaard i Oversø Sogn (1869-89). Herved blev han kendt som den sydligste Forpost for dansk Aandsliv i Sønderjylland, og hans Døtre blev Modellerne for det landskendte Billede af ” De sønderjyske Piger”. 1892 solgte han Skolen og flyttede til Fyn, hvor han døde som en blind Olding, der ikke vilde lade sig klippe, inden Genforeningshaabet var opfyldt.

* I dokument (privateje) dateret 31. dec. 1857 meddeles HMT, at han er udnævnt til Dannebrogsmænd.

Hans Mikkelsen Tofte ville ikke aflægge Ed til ”et fremmed land” – 5.

- efter en tilsigelse fra de tyske myndigheder skrev han i stedet for et brev – uden at møde op. Her er hans udkast til brevet – på dansk:

”Udkast.

Da mine Embedsindtægter i de sidst forløbne 3 Aar aldeles uden min Skyld ere blevne formindskede med 1100 Mk. cour. aarligt, og jeg med Familie desarsag ikke kan leve deraf uden med hvert Aar at gaee mere og mere tilbage, og da der ingen Udsigter er til, at dette store Tab vil blive mig godt-gjort el. mit Embede blive forbedret, tvertimod, det skal om kort Tid nedlægges, saa tager jeg under disse Omstændigheder meget i Betænkning at indgaee nye høitidelige Forpligtelser og kan ikke give Møde Onsdag Form. d., 6. d. - Maaned for at aflægge Eed til Hs. Majestæt vor nye Konge, men beder derimod det høie kgl. Kirkevisitatorium udvirke mig Afsked fra dette mit Embede med Pension og navnlig beder jeg høierværdige Hr. Provsten, min Skoleinspectør, med sædvanlig Velvillie at anbefale mig til høiere Vedkommende, at jeg, efter i 21 Aar at have virket som fastansat Lærer, ikke med Familie maa komme til at lide Nød. Dette har jeg maattet sende paa Dansk, da jeg i denne Sag ikke godt kan betroe mig til en Oversætter.

Flensborg, d. 4. Marts 1867.

Til det høie "Kirkevisitat. for Staden Flensborg.

Efter håndskreven tekst af Valborgs barnebarn Jens Tofte Knudsens hustru, Edith. Opbevaret og renskrevet af Lokalkivet i Skårup.

Fig. 40. H. M. Tofte. H. Hansen, Flensb., fot.

Underdanigst
H. M. Tofte,
Overlærer ved
dansk Skole.

En tilføjelse af en anden person: "Som Svar paa dette Brev blev Tofte afskediget uden Pension i 1867."

Glarmann, Snøde, skriver videre i „Fyns Amts Avis": udgave nr. 13 i 1977. – 6.

" - - 1892 solgte han skolen og tog ophold hos datteren, Valborg og svigersønnen i Skårup på Sydbyn, og her blev han til sin død 3. januar 1917. Hans hustru døde allerede i 1877.

Billede her af Hans Mikkelsen Tofte som olding med hvidt skæg.

Skønt han blev næsten 92 år, oplevede han ikke genforeningen. I de sidste år var han ganske blind, Hans datter Valborg blev som nævnt gift med sin fætter musikpædagogen Henrik Tofte. Som ung lærer havde han besøgt sin farbroder i Flensborg. Kusinen Valborg var da ganske lille, og farbroderen sagde spøgende: „Her kan blive en kone til dig", og spøgen blev til alvor, måske takket være billedet af de sønderjyske piger. Da Tofte 1877 så det, blev han klar over, at det var hans kønne kusiner.

Han søgte da forbindelse med hjemmet i Aagård, og det endte med forlovelse og ægteskab med kusine Valborg 1880.

Det blev trods aldersforskellen et meget lykkeligt og harmonisk ægteskab, og af lang varighed, og Valborg blev ham en god og uundværlig hustru. Hun var den mest praktiske af de to og blev derfor „manden i huset", som man siger, som måtte varetage alle dagens gøremål med hus og have, brændsel, lys og varme, økonomi osv.

Ved seminariet virkede Henrik Tofte som lærer i 54 år fra 1863 til 1917.

Han var medstifter af Danmarks Lærerforening og udgav den meget kendte violinskole og flere forskellige melodisamlinger, som vidner om hans teoretiske viden. Til trods for sit milde og friske væsen faldt han godt til i den noget gammeldags, stive og konservative kreds af lærere ved det ellers gode, gamle seminarium. - - "

I Sottrup mærkede man også et pust i nakken i 1848. – 7.

"En lørdag, dagen før indsættelsessøndagen i 1848, blev Sottrup by overrasket ved at få indkvartering af en deling hannoveranske dragoner. Men ingen tænkte sig noget særligt derved. Om søndagen til sædvanlig kirketid samledes der mange folk i og ved kirken. De ventede, at den gamle sognepræst Mumsen skulle komme og holde gudstjenesten. I stedet dukkede den kendte slesvig-holstenske provst Rehloff op, ledsaget af en yngre for menigheden ukendt mand, begge i præstekjole. Gudstjenesten begyndte, indgangssalmen blev sunget, og provst Rehloff trådte frem og meddelte, at han var kommet for at indsætte menighedens nys udnævnte Andenpræst. Der blev uro i kirken. Skulle dette danske og dansksindede sogn påtvinges en tysk præst! Det gik op for flere og flere af kirkegængerne, at det var på grund af denne indsættelse, at de indkvarterede dragoner var kommet dagen før, så eventuel uro kunne undertrykkes. Skulle man lade sig dette byde! Provst Rehloff fik dog lov at holde hele sin tale i fred. Men da den nye præst steg op på prædikestolen, rejste hver mand sig og forlod kirken. Kun en del kvinder blev tilbage. Provsten blegnede, og den nye præst ikke mindre. Hans prædiken blev meget kort. Provsten havde i forvejen bestilt middag på kirkekroen, men tabte nu rent appetitten og kørte sporenstregts tilbage til Åbenrå i stærk fart, så snart gudstjenesten var forbi, og han tog dragonerne med sig. Den stakkels Jessenius måtte derimod blive tilbage, og hans navn mand og mand imellem var fra den dag Dragonpræsten. Han havde embedet i 1/2 år, til han den 23. januar 1850 efter krigens slutning blev afskediget, og Sottrup sogn i stedet fik C. C. F. Krogh-Meyer som Andenpræst." - * Den 22. jan. 1849 Schlesw./Holstenske dragoner dræber ca 25 bønder, der gjorde opstand"

Årsskrift for Sottrup Sogn 1985 - "Dragonpræsten"
af Hans Madsen side 25 - 30

Et løfte i § 5 om at danske sønderjyder kunne stemme sig hjem til Danmark – brast. !!- 8.

" - - I Juni 1866 udbrød krigen mellem Preussen og Østrig.

I August afsluttedes Freden og bragte det danske Nordslesvig et mægtigt Haab ved sit Løfte om, at de nordlige Distrikter skulde afstaa til Danmark, naar de ved en fri Afstemning viste, at de ønskede dette.

Der var den store Mangel ved dette Løfte, at der ikke var sat nogen Tidsfrist og ikke nogen Sydgrænse for, hvad der skulde forstaaes ved „de nordlige Distrikter", Men med Hensyn til Tiden, mente vi, at Unladelser af en nøjere Bestemmelse maatte betyde straks, og hvad Grænsen angik, forekom det os klart, at Grænsen maatte blive der, hvor ingen Genforening med Danmark ønskedes. Vi paa Als og Sundved, hvis Landbefolkning hverken kunde tale eller forstaa Tysk og med hele sit Hjerte hang ved Danmark, vi behøvede næppe at nære nogen Angst for, at de nordlige Distrikter ikke skulde indbefatte os.

At Løftet tolv Aar senere skulde blive brudt, faldt ikke det mest sortseende Menneske ind.

Efteraaret gik, og i Januar 1867 blev Hertugdømmerne indlemmede i Preussen."

Bertha Hahn, minder fra Sønderborg og Als
1850 1870. Kbhvn. 1913. S. 105-109.

Presset skulle blive større. – 9.

- derfor en protest fra 1871 - imod Indflydelse af det tyske Sprog i Dover Skole.

Kampen mod det danske Sprog under det tyske Fremmedherredømme begyndte med Forordningen af 1871, hvorefter der skulde undervises mindst 6 Timer ugentlig i Tysk i nordslesvigske Skoler. Det næste Skridt toges med Forordningen i 1878, der indførte 14

Timers ugentlig Undervisning paa Tysk, og endelig toges Skridtet jo fuldt ud med Reskriptet af 18. December 1888, der praktisk talt lukkede det danske Modersmaal ude af Skolen. Kun 4 Timers Religionsundervisning paa Dansk bevarede i Skolerne i en Del af Nordslesvig,

Straks fra Begyndelsen af i 1871 var den danske Befolkning selv paa Post overfor det tyske Fremsted. Og det var jo af saa meget større Betydning, som der paa det Tidspunkt ikke var nogen dansk Organisation til at varetage de nationalpolitiske Interesser. Som et Vidnesbyrd om den stedlige Befolknings Aarvaagenhed aftrykker vi en Protest, som Skoleinteressenter i Dover Kommune vedtog og underskrev med 45 Navne: . .

Vi undertegnede Beboere i Dove Skoledistrict tilkjendegive herved vor **Beklagelse** over Bestemmelsen af det tyske Sprogs tvungne Indførelse i Skolen, og det blandt here især af følgende Grunde:

Vi frygte for, at det fremmede Sprog skal ændres paa vort

egget kjære Modersmaals Bekostning; thi den Tid, der saaledes skal anvendes til Undervisning i det tyske Sprog, gaar jo aldeles tabt for det danske, hvori det var ønskeligt, at Børnene opnaede en større Klarhed end det i Almindelighed er Tilfældet i Skolen,

Sprogformings Almanak 1931 side 107.
"Mod indførelsen af det tyske Sprog i Dover Skole" af N.H.
En Protest fra 1871. Mod Indførelse af det tyske Sprog i Dover Skole.

saa Timerne til Uddannelse i Modersmaalet, efter vor Skjøn, snarere burde udvides end indskrænkes. Hertil kommer endnu den Ulæmpe, at det Tydske skal være tvungent, baade for Lærer og Barn, men Tvang virker aldrig med Lyst, og dog er det jo Lysten der maa drive Værket, - - -

Så skete der noget. – 10.

”BØFFELKOBELHUSET VED SØNDERBORG

I det lille hus Bøffelkobbel på Sundeved, Amtsvejen 4 ved Nybøl boede en af veteranerne fra Tre-årskrigen 1848-51 og hans kone Cathrine Marie. Han var med i den krig og blevet såret af en tysk kugle, der gav ham et dybt ar i kraniet fra pande til isse. Efter behandling i Sønderborg blev han overført til København - og han blev derved reddet. Jørgen Johansen Fink født 11.6.1817, der var fra Varnæs giftede sig i 1854 med enken Cathrine Marie født Hansen 1.1.1819, der var fra Dybbøl. De købte husmandsstedet Bøffelkobbel, hvor de drev et malteri ved siden af landbruget. DE boede under små kår og havde kun lige til dagen og vejen.

Efter artikel at De Danske Forsvarsbrøders Juli 1991 og tilladelse af formd. Thorkild Thomsen, Tønder – Smårettelser eller tilføjelser i kursiv.

Under den 2. Slesvigske Krig i 1864 blev Bøffelkobbelhuset på en meget ejendommelig måde brændpunkt i krigens begivenheder. Efter at de danske soldater havde rømmet Dannevirke og stridt sig tilbage ad landevejen fra Slesvig over Flensborg og Graasten til Sønderborg, blev soldaterne stuvet sammen i huse og gårde langs denne rute, når der endelig blev kommanderet hvil.

I flere døgn var Kathrine og Jørgen Fink også værter for nogle af de segnefærdige soldater, som af Kathrine blev opvartet med varmt øl, mælk og kaffe.

Under belejringen af Dybbøl skanserne stod de danske forposter ved Bøffelkobbel, hvor der i flere dage udspandt sig mange forpost fægtninger. Mange af egnens beboere havde forladt deres hjem, og af de som blev, bl.a. Kathrine og Jørgen Fink, måtte ofte gemme sig i kældre eller andre sikre rum, for ikke at blive ramt under skududvekslingerne.

Kathrine og Jørgen Fink blev altså på deres husmandssted, mens den da 6-årige datter Marie blev bragt i sikkerhed på Broagerland. Den 22. februar 1864 var forpost fægtningerne omkring Bøffelkobbelhuset blevet meget stærkt.

I ly af snetykningen var preusserne med en ret stor styrke ubemærket rykket frem gennem skoven og helt frem til husmandsstedet. Den danske Feltvagt på 100 mand blev ledet af løjtnant Helms. De, der ikke nåede at flygte eller allerede var faldne, blev taget til fange.

Blandt de faldne soldater var dragon Jens Christensen fra Spjellerup på Stevns, og infanterist Hans Hansen fra Kyse nord for Næstved. Begge blev bragt ind i huset hos Kathrine og Jørgen Fink.

Disse to danske soldater hviler nu i graven ”ved siden af den alfår vej” ved Bøffelkobbel. Kathrine og Jørgen Fink udvalgte den bedste plads i deres forhave til et gravsted for de faldne soldater. Jørgen gravede selv graven, og soldaterne blev lagt i den frosne jord uden kiste, men kun dækket af dragonens blå kappe. De to husmands folk stod en kort stund ved den åbne grav med foldede hænder og Jørgen udtalte stille: Sov sødt i Jesu navn. Og så kastede han graven til.

Men graven måtte desværre åbnes igen, da en preussiske officer ønskede vished for, at man ikke havde forsøgt at gemme danske kugler og krudt, og at Jørgen Fink talte sandt med hensyn til de to soldaters begravelse i haven. Da Preusseren havde set en flig af dragonens blå kappe, fik Jørgen for anden gang lov til at kaste graven til igen.

For Kathrine og Jørgen Fink blev det et livsværk at pleje de to soldaters sidste hvilested i haven ved Bøffelkobbel - og deres gerning vil altid stå som en meget smukt eksempel på og udtryk for ægte og ærlig troskab mod det danske fællesskab.

Mange har gennem tiderne - også indtil 1920-Genforeningen - besøgt Bøffelkobbel, men mest kendt er nok Holger Drachmann, hvis digt om ”De vog dem - vi grov dem en grav” er kendt af mange i Danmark - og man forstår, at dette sted og dette steds beboere betog digteren i 1877.

Kathrine og Jørgen Fink døde begge i 1905, og oplevede altså ikke Genforeningen, mens barnet Marie, der var født i 1858, overtog vedligeholdelsen af det berømte gravsted med, som Drachmann skrev det – ”- altid smukke blomster på gravstedet”. Marie forblev ugift og døde i 1944 under 2. Verdenskrig.

Ved en smuk højtidelighed den 20. maj 1941 afslørede De Danske Vaabenbrødre en mindetavle for Jørgen Fink og hans kone, der i 1864 begravede to danske soldater i deres have og holdt dette gravsted ved lige indtil deres død.

Inskriptionen på soldaternes gravsted tolker i få, men meget rammende ord, hvad episoden ved Bøffelkobbel kom til at rumme af menneskelighed midt i denne krigs gru:

FJENDEHAAND BRØD DERES LIVSENS VEIE VENNEHAAND REDTE DET SIDSTE LEIE.

Den 1. december 1980 købte De danske Forsvarsbrøderselskaber Danmarkshistoriens mest kendte lille hus ved Bøffelkobbel på Sundeved, og sikrede derved dette mindesmærke for fremtiden.

Stedet er nu fredet, og der er oprettet en fond, som skal sikre, at der ikke kan ske noget med dette mindesmærke på grund af økonomiske vanskeligheder.

”Anni og Bendt Frandsen bor i dag i Bøffelkobbelhuset. Det er i dag dette ægtepar, der passer gravstedet med - altid smukke blomster på gravstedet. Det er også Anni og Bendt, der venligt tager imod de mange der gennem året besøger Bøffelkobbelhuset med graven – ved alfår vej.

De viser gerne en lille mindesamling i havestuen, og fortæller historien. Det er frivilligt, om man vil give ”en skærv” til - Bøffelkobbelfonden.

Adressen er Amtsvejen 4, Bøffelkobbel, Sundeved, 6400 Sønderborg.

Det var denne historie fra 1864, som Holger Drachmann skrev om 13 år efter og gjorde Bøffelkobbel til et nationalt symbol næsten på linie med Dybbøl Skanserne og Dybbøl Mølle.. (Af PDA 2006) ”

Derovre fra det gamle Danmark skrev man om sønderjyderne – 11.

Holger Drachmann besøgte i 1877 for første gang efter nederlaget i 1864 Sønderjylland.

Han var lige ankommet til Sønderborg og går en aftentur forbi Dybbøl Mølle og videre ud

til Bøffelkobbel. Her standser han ved et lille hus, hvor der i forhaven er begravet to danske soldater. Han fascineres af den velholdte grav og falder i snak med husets unge datter. Da han kommer tilbage til sit hotel i Sønderborg senere samme aften skriver han digtet.

Digtet bliver det poetiske forlæg for et af de mest udbredte nationale billeder fra denne periode, nemlig ”De sønderjyske Piger”.

Digtet blev offentliggjort i bogen ”Derovre fra Grønsen” i 1877.

Holger Drachmann, Derovre fra Grønsen, side 130 – 143. PDA

”Nogle Dage efter (*ankomsten til Sønderborg i April måned 1877*) kørte jeg ud gennem Sønderborg, over Pontonbroen, over til Sundeved, for at se Gravene dér ved Dagens Lys. -----”

”Der er høje, levende Hegn langs alle Bivejene. Vi er bøjet af fra Chausseen og kører gennem Dybbøl. Midt i Byen, lige ved Siden af Vejen er der et Monument med Stentavle og mange Navne, Monumentet er tæt behængt med smaa Dannebrogssflag. »Det har vi dog faaet Lov til af Avtoriterne!« Min Vært bruger helst saadanne Ord. Han nævner ikke gerne > Preusser«.

Vi svinge atter ind paa Chausseen. Jeg spørger, hvor vi skal hen? »En halv Mils Vej længer bort, til Folkene i Bøffelkobbels med den kønne Grav!« Bøffelkobbels bladløse Skov viser sig for os i en blaa Tone. Vi kommer til Udkanten og stiger af Vognen. Tilhøjre, ved Siden af Chausseen, ligger et lavt Hus. Her er Graven. Alle Grave paa Als og i Sundeved ligger saa nær som mulig ved Chausseen. Saa kan de Vejfarende ikke undgaa at se dem, og tænke derover!

Jeg beser Graven foreløbigt. En Indhegning med Hække, en Laage med en Bombe og en Kanonkugle paa Stolperne. Derinde ligger en dansk Dragon og Infanterist. Men vi skal først tale med den gamle Kone, som har ladet denne Grav opføre, og som har passet den indtil nu. Hun kommer ud til os med Haanden over Øjnene. Hun har daarlige Øjne, men er i hele sin Opræden som Sønderjyderne: ingen Forlegenhed, en mild, rolig Alvor, ligefrem i Svar og Spørgsmaal. Saa gammel er hun endda heller ikke.

De vog dem, vi grov dem en Grav i vor Have,
Lagde dem ved Siden af den alfare Vei;
Alle vore Blomster skal smykke deres Grave.
Sønderjyske Piger, I forglemme det ei!

Hvem glemmer vi vel ellers vore Krands til?
Søster, hvad er det Du siger?
Lad Fjenden plukke Blomster derude, hvor han vil;
Nælder hos de sønderjyske Piger.

De ligger og lytter i Jorden dernede,
Lytter til hvert Fodtrin paa den alfare Vei,
Lytter om paa Landsmaal en Læbe vil bede:
Sønderjyske Piger, I forglemme dem ei!

Og skulde vi vel have saa glemsomt et Sind;
Søster, hvad er det Du siger?
De Døde har vi tegnet os i Hjerterne ind,
De boer hos de sønderjyske Piger.

Men ak, de kan ængstes, thi Tiden den rinder,
Jævnende som Støvet langs den alfare Vei,
Fjenden vil sig fæste de blegnende Kvinder,
Sønderjyske Piger, I forglemme Jer ei!

Nei, heller vi os vier til den døde Soldat;
Søster, hør efter hvad vi siger!
Lad Tøiterne ved Elben være Tydsken parat:
Enker er de sønderjyske Piger!

Vi gaar ind med hende i Huset. Alt renligt og net. I den forreste Stue optages et Bord henne ved Væggen af gamle Kranse med falmende Baand, smaa Dannebrogssflag, Fletninger af Evighedsblomster. Hun taler om disse sine Arbejder og om Graven derude som om det Eneste, hun véd, men ogsaa det Eneste, hun vil ofre noget paa — trods Familiens øjensynlige knappe Kaar. Hun er ikke beskeden af Høflighed eller Generthed, hun fortæller, hvor meget det har kostet og vedblivende koster; men hun faar dog af og til Penge, Kranse etc. tilsendt. Saa gaar vi ind i den næste Stue. Dér træffer vi hendes Datter, en ung Pige, høj, lidt knoglet, med en bred Pande, mørke, klare, alvorlige Øjne, en rolig Værdighed i alle Bevægelser. Hun viser mig et Album med alle de Personer, der har været og beset Graven. Paa Kommoden staar en lille Genstand, i Form af et Skrivetøj med Spidskugler, runde Kugler, Granatstumper, alle Ting fundne ude omkring Huset. Paa Væggen hænger blandt andet et Certifikat, tilsendt Familien fra — en Vaabenbroderafdeling i Sorø eller Slagelse, jeg husker ikke ret, hvilket Sted. Og saa begynder vi at tale sammen, om Krigen, om Minderne, om Forholdene, som de nu ere og som de kan udvikle sig til at blive.

Karakteristisk nok: — de rent faktiske Begivenheder, som foranledigede denne Gravs Rejsning, spiller ikke saa stor en Rolle, som man skulde antage i disse fortræffelige Folks Erindring; og saaledes er det i Grunden gaaet mig overalt her ved Grænsen. Jeg spørger meget, og detailleret; jeg turde maaske anvende Ordet moderne her — uden derfor at blive misforstået. Folkene svare mig ved at fortælle, som Homer vilde fortælle, eller som Kæmpeviserne. »Han kom sprængende her forbi — med Karabin i Haanden. — Vi havde lukket os inde — vi frygtede — thi der var mange Krigsfolk i Skoven. — Han saa' Geværpiber mellem Stammerne — og kastede Hesten om. — Han jog denne Vej — tilvenstre forbi Gavlen. — Der faldt Skud — og Hesten styrtede. — Vi ventede en Stund — da gik vi ud, og Fjenden var borte. — Vi løftede ham op — og bar ham ind i Sengen. — Han døde herinde. — Lidt efter fandt vi en Infanterist. — Han var død. — Vi gemte Dragonens Sabel en Tid — men den blev taget fra os, -- Nu ligger de begge derude!«

Jeg stod udenfor det lille Skovhus i Udkanten af Bøffelkobbels Skov, hvor for tretten Aar siden den danske Dragon var kommen sprængende og bleven kastet af Hesten ved preussiske Geværer bag Træerne. Jeg stod ved Siden af den unge Pige, i sin tarvelige, klædelige Dragt, med dette noget i Øjet, som ingen dansk Bondepige ovre fra Øerne skulde kunne fremvise. Jeg stod foran den Grav, som Fædrelandskærligheden havde indviet, Pieteten smykket. Vi Danske fra Øerne er saadan et æsthetisk Folk. Jeg kunde, trods Pieteten og Fædrelandskærligheden, ikke undlade en lille Bevægelse i mit stille Sind: ja, dette er ærligt og smukt og varmt ment, men — lidt smagløst. Den unge Pige stod og saa' paa disse Bomber og Fuldkugler med flagrende Dannebrogssløjfer, disse Græsrabatter med Tro, Haab og Kærlighed i Evighedskransen, og denne enfoldige Inskription over de faldne Krigere. Hendes Træk var saa rolige og hendes Blik saa fordringsløst, sikkert i al sin Troskyldighed, da hun vendte det mod mig og i sin dybe, faste Dialekt sagde:

Ikkesandt, det er saa kønt!

Da jeg trykkede hendes Moder, den gamle, halvblinde Kone, min Skærv i Haanden, vendte hun sig bort.

Glem os ikke! sagde hun, da jeg tog Afsked.

Glem os **ikke!** ”

Og de blev ikke glemt. – 12.

Af en bevæget præst.

”Saa var det, at den dygtige Kunsthandler og Forlægger Ernst Bojesen i København nogen Tid efter fik den Idé at skabe en Slags Virkelighedsillustration til dette Digt ved at fremskaffe et Fotografi af to unge sønderjyske Piger i Nationaldragt. Han satte sig i Forbindelse med en Ven i Flensborg, som hjalp ham; to unge, smukke Piger af ren sønderjydsk Slægt gik ind paa at lade sig fotografere, og saaledes fremkom det kendte Billede af »de sønder-jyske Piger«. De to unge Piger var H. M. Toftes Døtre Valborg og Helga. Først blev der taget et Prøvebillede, hvor de begge staar op; men til den endelige Gengivelse blev valgt den kendte Opstilling, hvor Valborg (i en Dragt fra Als) staar op, medens H e l g a (i en Dragt fra Før) sidder ned.

Dette Billedes Skæbne er almindelig kendt. Dets Udbredelse blev jo kolossal. Det fandtes overalt i danske Hjem, og paa Tallerkener, Pibehoveder, Lommetørklæder og meget andet blev det gengivet. Fra 1896 til 1914 findes Billedet paa Bagsiden af S p r o g f o r e n i n g e n s Almanak, tillige med Kortet over Sønderjylland, hvor Landsdelens Navn er erstattet af de bekendte to tykke, sorte Streger.

I Sprogforeningens Almanak (1921) -) – 24 - Side 56 til 66 har sogneprovst Christian Knudsen, Byllerup (**Valborgs svigersøn**) skrevet derom.

I Tiden omkring Genforeningen oplevede det en Renaissance. Ugebladet »Hus og Hjem« benyttede det til et Genforeningsbillede, »Illustreret Familie Journal« udgav et andet Billede, hvor »Danmark« tager imod de to Søstre, der nu kommer hjem; paa Reklameplakater blev deres Billede ogsaa draget frem; enhver Dansk kender de to Kvindeskikkelser.

Og skrev bl.a. ” - saaledes da hun den ulykkelige 14. Marts 1920 var med i sin Fødeby Flensborg til Afstemning (i 2. zone); men hun skal alligevel nævnes med Ære nu; thi det, der her er skrevet, er Sandhed. Og Billedet af de to unge sønderjydske Piger har jo haft en national Gerning i vort Folk ved at minde om dem henede, der ventede og haabede.”

Det ser ikke ud til, at storebror Jens, der læser i Kbhvn. har haft megen brevveksling med den øvrige familie. Men den 24. april 1879 skrev han til Valborg bl.a.: ” - Jeg synes ikke, at der nogen mening i, at i udstiller jer for tankeløse narres uforskammede blikke og blive til en fabel for hele Danmark. Hvis i lader jer fotografere, kan i være vis paa, at jeres navne ville blive skrevne i alle aviser inden otte dage, og saadan en skandale vil i da vel ikke være med til ligesom Sangerinden og danserinden og menageridyr ! Hvis de gode Flensborgere vil have nogen i gabestokken, saa lad dem sætte deres egne døttre og søstre og lade jer være i fred. Der er dog andre unge piger til i Danmark end jer to til at lade parodere.” og ” - Som jeres broder og måske en lille smule mere verdensklog og fri for begejstring for Fleurhængende klogskab vil jeg raade jer bestemt fra dette egoistiske og selvretfærdige flensborgske forælske saa end i ville blive til latter for hele Danmarks Folk - - -”.
Eders hengivende J. Tofte stud med og Broder.

Nu kom Pigerne på Almanakkens bagside –13. 4

Billeder fra bagsider på Sprogforeningens Almanak.

”Det stærkt fremhævede ord Sønderjylland vakte her og andetsteds de tyske myndigheders stærke mishag. Redaktøren af »Apenrader Anzeiger« Janke, kaldte brugen af navnet Sønderjylland for en »profanation af vort tyske hjemlands navn.« Ordet var kommet mere og mere i brug efter 1864; det afløste betegnelsen hertugdømmet Slesvig, som længe havde været den mest almindeligt benyttede betegnelse, men det var ikke den ældste. Hertugdømmets ældste navn er

Sønderjylland. Når det i 1890'erne generede de preussiske myndigheder at se ordet Sønderjylland brugt, var det fordi man ved at benytte denne betegnelse betonedede den gamle forbindelse til kongeriget Danmark, hvorfra Sønderjylland i middelalderen var blevet udskilt. De preussiske myndigheder, der havde styret i landsdelen siden 1864, var meget nærtagende, meget smålige og ganske humørforladte. De havde tillige en tro på, at man ved politiforholdsregler mod symboler og sange kunne undergrave de danskes tro på fremtiden og deres ønske om vedblivende at være danske. Allerede længe havde Dannebrog og de danske farver været forbudt uden for hjemmene. Danske studenterhuer var en torn i øjet på ordenshåndhæverne, danske »sange« af ophidsende indhold måtte ikke synges offentligt og ikke finde udbredelse i sangbøger. Den blå sangbog fik efterhånden mange hvide sider, hvor kun den forbudte sangs begyndelseslinje var anført; så kunne brugerne selv skrive teksten. Uviljen mod ordet Sønderjylland må ses på denne baggrund.”

Æ Almanak. Sprogforeningen. Aabenraa.
- 14 Almanakkens bagside Side 20. Af Troels Fink

Det lyder som et helt eventyr. – 14.

Digtet blev trykt første gang i Berlingske Tidendes ugetillæg Ude og Hjemme juledag 1918, kun godt en måned efter afslutningen af 1. verdenskrig, hvor ca. 30.000 dansksindede sønderjyder havde været soldater på tysk side, og hvor flere end 5.000 faldt. Titlen "Det lyder som et eventyr" henviser til, at krigen er slut og at Sønderjylland nu kan blive genforenet med Danmark. Billedet er malet af Joachim Skovgaard i 1918 og foræret til Danebod Højskole ved Fynshav.

Det lyder som et eventyr, Henrik Pontoppidan, 1918

Afstemningsplakat a Joakim Skovgaard af Henrik Pontoppidan Pontoppidan har kun skrevet meget lidt lyrik, men han blev i 1918 så betaget ved udsigten til en genforening, at han skrev digtet »Det lyder som et Eventyr«. Skovgaard formåede at lave en illustration heri, som i tone og indhold søngav digtets styrke og nderlighed. (Foto: Museet på Sønderborg Slot. Originalen er på Danebod Højskole på Ålb.)

Henrik Pontoppidans interesse for Sønderjylland kendes fra hans forfatterskab, bl.a. Lykke-Per, som handler om det Danmark, som forsøgte at rejse sig efter krigen mod Preussen og nederlaget i 1864. Pontoppidans stil er samfundsrevserens, men i dette genforeningsdigt anslår han helt andre lyriske toner. Herom skrev Tom Kristensen i 1937 ved Henrik Pontoppidans 80-års fødselsdag i 1937:

Den dag, da Sønderjylland kom tilbage
Da brast din stemme og blev sært til sang
Kun én gang gav du efter for din mildhed;
Men aldrig glemmer vi den ene gang.

Forventningen om den kommende genforening udtrykkes i str. 1-3. I str. 4-7 henvender digteren sig direkte til landsdelen og sønderjyden og understreger med ordene "søster" og "moder" familieskabet mellem

Sønderjylland og Danmark. "Seks tusind unge sønners liv var dine løsepenge" henviser til de faldne på slagmarkerne som prisen for at bevare retten til jorden og hjemstavnen. De unge sønderjyder havde (i alle tilfælde i teorien) en mulighed for at flygte, men gjorde det ikke for at fastholde retten til hjemstavnen. De afsluttende strofer er et tilbageblik på de lidelser sønderjyderne har gennemgået i udlændigheden og en varm hyldest til Sønderjylland.

Velkommen hjem til Moders Hus, vor Søster, Hjertenskære
Saa blev du blev i Kæmpens Favn i Striden for din Ære!

Det lyder som et Eventyr, et Sagn fra gamle Dage:
en røvet Datter, dybt begrædt, er kommen frelst tilbage!

Du sad i Bolt og Fangejern til Spot for vilde Dreng.
Seks tusind unge Sønners Liv var dine Løsepenge!

Det sker, hvad som et Drømmesyn har straalet for vor Tanke!
Til Sommer vajer Dannebrog igen paa Dybbøl Banke!

Men du vil ingen Sørgefest! Mens Taaren Øjet brænder,
du skjuler stolt, hvad ondt du led i hine Bøddelhænder

Hvad knap vi turde hviske om i Krogen mellem Venner
forfyndes nu paa Dansk og Tysk som Løfteord af Frænder

Du kommer klædt i Hvidt og Rødt og smiler os imøde.
Hil dig, vor Moders Øjensten, i Nytidts-Morgenrøde!

Gamle Hans Mikkelsen Tofte dør i Skårup - den 3. jan. 1917. 91 år gl. – 15.

Valborg skrev et brev - -:

"Kære Pip* og Christian!

Skaarup 3-1-17

Nu er vor kære gamle Bedste gaaet ind til hvilen, som han i det sidste aars tid har trængt meget til, og i de sidste uger især. Men der er jo kun grund til at takke Gud for hans godhed mod den graahardede (graahaarede) tjener – døden kom blid og uden et suk og jo ogsaa uden egentlige smerter, skønt der i de senere døgn var bestandig uro. Han var sjældent rigtig klar – det sidste han sagde var: Jeg vil op og ha(v)e min pibe – han havde ikke røget i flere uger. Kort før sagde han: Nu skal jeg op, jeg skal i kirke. Han ville jo ellers slet ikke høre tale om at komme op. For et par dage siden sagde han: Er Christian her – han syntes Du var der – er der da ikke noget breveligt fra ham.

Vi ville jo saa gerne have, hvis du kunne komme og begrave ham, tirsdag eller onsdag i næste uge. Der skal ikke holdes nogen lang tale og vi har bestemt at begravelsen skal foregaa i stilhed – kun faa kommer til at følge. Nu vil I vel nok lade os det vide snarest – maaske Du kan telefonere til gartnerens.

Kærlig hilsen fra os begge. Eders mormor. Kys Vallemus" (* Datteren Emilie)

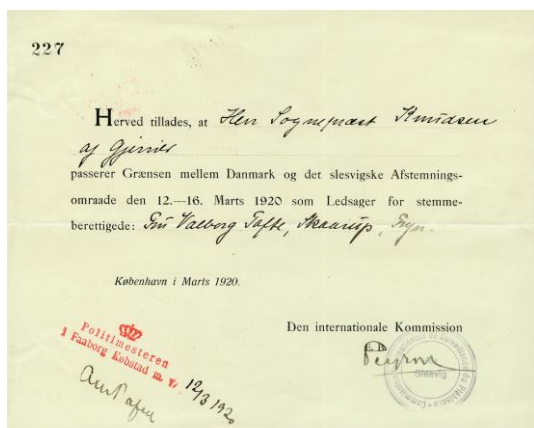
Valborg rejste til Sønderjylland for at stemme - som 62 årig. – 16.

Sidst i året 1919 søgte Valborg Foreningen "Sønderjyderne" om tilladelse til at tage sin svigersøn, præsten Chr. Knudsen, med som rejseledsager til

Flensborg, som var Valborgs fødested og derved hendes afstemningssted. Hun gav som begrundelse, at hun ikke var rask og derved havde behov for en hjælper undervejs. Den 17. dec. 1919 får hun det svar, at foreningen ikke kan formidle en tilladelse, før de får Valborgs lægeattest, der kan vise det nødvendige i at have en ledsager med, for som de oplyser, så følger der med disse særtog og –færger sygeplejersker, læger og anden nødvendig hjælpepersonaler med på rejserne. Der blev desuden udstedt særlige pas, fødselsattester og særlige passersedler til Valborgs svigersøn.

I et brev til datteren Emilie (Pip) skriver Valborg bl.a.: " - Ja bare far og jeg nu kan blive raske, så jeg kan komme af sted. - der kan så uhyre let komme noget i vejen for mig, det ville jo være slemt, da jeg naturligvis ikke bliver den eneste det glipper for. En slem vejr kan det jo også let blive, men kommer jeg blot af sted, så går det jo sagtens.

Men hvor kan man ærgre sig over, at det er lavet sådan, at der ikke er skriftlig afstemning, så ville mange ældre og svagelige kunne stemme, og de ca. 30.000 danske i Amerika kunne have stemt med. Men vor udmærkede regering har jo gjort, hvad de kunne for at skade anden zone. - - - - -"

Den danske Stiftsprovst Hjortkjær i Sommersted, Haderslev - 17

har digtet disse vers og sendte det den 23. marts 1923 fra Sommersted til Valborgs datter Emilie og hendes mand præsten Chr. Knudsen, som blev bedt om at sende det til Valborg. – med en personlig hilsen til hende: *En hjertelig tak (for tilsendt billede) til Fru Tofte i Skårup.*

I Sprogforeningens Almanak (1921) - - 24 - Side 56 til 66 har sogneprovst Christian Knudsen, Byllerup (Valborgs svigersøn) skrevet derom.

De sønderjyske Piger.

De sønderjyske Pigers Sang er mig en Barndomsrøst, der fulgte mig i Verden ud fra Nørrejylland's Kyst, ja -, før jeg kunde læse, - jeg kunde denne Sang, og den har fulgt mig troligt paa hele Livets Gang.

Men ogsaa d e r e s B i l l e d, - de kendte »Søstre to«, har været i mit Eje og i mit Hjertes Bo, fra jeg var Dreng derhjemme og hørte i vort Lag om Sønderjylland's Saga og Sønderjylland's Sag.

Min »Sønderjylland's-Kærlighed« og »Sønderjylland's-Haab« fik gennem disse Toner sin allerførste Daab, cg gennem dette Billed jeg altid saa den Flok, som »stod og sad« og - ventede - og havde Modgang nok.

Men sælsomt skifter Tiden, og saa kom der den Dag, da Sønderjylland hejste igen sit danske Flag, - »de sønderjyske Piger« - i Billede og Sang - fik atter deres Hjemstavn i gamle Danmarks Vang.

Og jeg blev Præst henede og stod en skønne Dag, forundret i en Præstegaard, Gæst under Hjemmets Tag, »De sønderjyske Piger« fra Væggen paa mig saa, - den ene hun var Bedstemor til Præstekonens smaa.

Nu har jeg i mit Øje, et Billed mig saa kært af denne Bedstemoder, mit Barndomsminde nært. - Hvordan skal jeg Dem lakke? — fra en Dem ukendt Mand - - jeg lover Dem at virke for Sønderjylland's Land.

Deres Ærbødigste taknemmelige ?. ?. Hjortkjær.

Helga, den yngste af pigerne, døde den 27. sept. 1883 og begravnes i Oversø kirke – 18.

I privatejet brev skriver H.M. Tofte, Aagaard. den 28. sept. 1883 til sin ældste datter Valborg i Skårup: " Kjære Valborg. Nu ligger Helga i sin Kiste, hvor hun er smuk i Døden, saa smuk, saa smuk. Ansigtet klassisk. Nu er jeg allerede rigtig glad, Gud Ske Lov, hun har det nu godt. Hvilken smuk død i Fadere arme som et lille Barn, med begge Arme om min Hals, først faldt den højre, saa den venstre ned, hun holdt saa længe hun kunde. Græder mange Taarer, gør jeg dog, men skammer mig derved.

Tirsdag Begravelse, kl. 11. Blot i Mol med Myrter. Siden mere.. Sørg kun ikke, men glæd dig med dine kære. Jeg er stærk, lider ingen nød. En anden gang mere. Jeg har sagt Helga farvel med det sidste Kys. Kisten tilskruet. Vuggepuden og det vatterede Tæppe med i Graven. Hilsen til alle. Kristine og Marie fortræffelige Piger, alle Folkene ligesaa. Din H. M. Tofte.

Nogen fjernede Helgas gravsten omkring 1920 – og slog den i stykker! – 19.

Mange gravsten over danskere blev fjernet og slået til skærver i den tid. Oversø kirke havde tysk menighed.

SØNDERJYSK MÅNEDSSKRIFT 11/12-92 side 329 - 31

»Sønderjyske piger. I forglemme det ej!«

ved afsløringen af mindestenen for Helga Maria Tofte på Oversø kirkegård den 13. juni 1992 klokken 11.

- en ny sten blev sat op.

Af C.B.KARSTOFT

Den 13. juni 1992 afsløredes på Oversø kirkegård syd for Flensborg en mindesten for Helga Maria Tofte, den ene af de to »sønderjyske piger«. Ved afsløringen talte bl. a. provst C. B. Karstoft, Flensborg. Her bringes i bearbejdet form et sammendrag af hans tale.

Når man slår efter i den gamle kirkebog i Oversø præstegård, finder man under begravelser 1883 navnet Helga Maria Tofte »datter af gårdmand på Aagaard, Hans Mikkelsen Tofte og afdøde Helene Margarethe, født Bertelsen.

Afdøde var født i Flensborg 16. juli 1861«.

Det sælsomme er den senere tilføjelse med en anden hånd: »Bekannt geworden durch das Bild, »de sønderjyske Piger«, welches die Schwerstern Helga und Walborg Tofte darstellte« - underskrevet Fr. Jessen, den kendte præst i Oversø mellem de to verdenskrige og senere Senior for de tyske præster i Nordslesvig. Han, der selv talte landets danske dialekt, har villet bevare for efterverdenen, hvad han med sin sans for historie vidste: at billedet med de to unge piger havde fået en overordentlig betydning for generationer i vort danske folk. Som symbol på de danske slesvigere, deres trofasthed og udholdenhed, har det fra utalte danske hjemms vægge erindret om det tabte land og de landsmænd, som efter 1864 måtte leve bag en grænse, udenfor.

Til forhistorien hører også Holger Drachmanns digt fra 1877, da han var ovre på de gamle slagmarker og vendte tilbage til København og skrev »Derovre fra grænsen«. Han havde bl. a. besøgt Bøffelkobbøl nær Dybbøl med den have, hvor en falden soldat var begravet, og her havde han mødt to kvinder, mor og datter, som plejede den faldnes grav. Resultatet blev det digt, hvoraf vi især kender det første vers:

»De vog dem, vi grov dem

En Grav i vor Have.

Lagde dem ved siden af den alfar Vej.

Alle vore Blomster skal smykke deres Grave.

Sønderjyske piger, I forglemme det ej.«

Her optræder for første gang de »Sønderjyske Piger«.

Det var dog først et par år senere, at de sønderjyske piger blev til et billede. En smart forlægger fandt ud af, at der kunne tjenes penge, ved at man brugte billede sammen med digt. Det blev til et fotografi indsat i en tegnet ramme.

Som modeller fandt man to piger fra Oversø sogn, døtrene af højskoleforstander Hans Mikkelsen Tofte på Ågård, Helga og Valborg. De blev valgt ud som de smukke piger de var - den ene i føhringerdragt, den anden i alsingerdragt - og sådan fløj de ud med billedet over det ganske land i oplag efter oplag, i det første år allerede i 50.000 eksemplarer - i stort format, i lille størrelse og som skilderi til at hænge op på væggen rundt om i danske hjem. De »sønderjyske piger« blev symbol på sønderjydernes trofasthed og udholdenhed.

Helga Tofte blev få år senere angrebet af en galopperende svindsot og døde kun 22 år gammel i 1883. Hun blev begravet på Oversø kirkegård.

Valborg Tofte blev gift i Danmark og kom til at opleve Genforeningen og var med ved afstemningen i Rensborg den 14. marts 1920.

Da jeg som ung præst for fyrre år siden besøgte Jes Brodersen på Sandgård, nabogården til Ågård, faldt samtalen på de »sønderjyske piger«, som var et kært emne for Jens Brodersen. Han fortalte om de to piger og deres skæbne og om, hvordan den sten, der blev rejst over Helga Toftes grav, en dag var væk og siden blev fundet, i hans version slået i stykker ude på en mark.

Mange år senere - i 1987 - havde vi besøg af den daværende danske kirkeminister, Mette Madsen, som i sin funktionstid som minister gjorde det til en hovedopgave at få bevaret de gamle kulturmindestykker på alle danske kirkegårde. Det blev til en lov, og som en del af forarbejdet hertil var hun også her i Sydslesvig og nogle dage med rundt på kirkegårde for at se på gamle grave og gravsten. Her på Oversø kirkegård var nu ikke bare stenen forsvundet, men også selve gravstedet for Helga. Det blev til, at Mette Madsen ytrede ønske om, at vi fik rejst den sten igen, og hun gav den første gave på 1.000 kr. til, at vi kunne gå i gang.

For et par år siden mødtes pastor Skjødt-Jacobsen, pastor Hermann, den tyske præst her fra sognet, og jeg her på Oversø kirkegård på det sted, hvor graven havde været. Det forløsende ord kom, da pastor Hermann sagde, at det var gammel uret, som skulle gøres god igen.

Idag står stenen der igen. På forsiden - med Helga Toftes navn og data - forkynder det lille digt fra den oprindelige indskrift alle kristnes påskehåb:

»Sønderjyske Pige hviler her i Dal, indtil Paaskemorgen vi ses i Himlens Sal.« Dette digt var skrevet af Jakob Plaetner, der var garvmester i Flensborg. På bagsiden forsøger billede og tekst - første vers af Drachmanns digt - at gøre det samme, som pastor Jessen tilstræbte med sin tilføjelse i kirkebogen - at bevare forgangne tiders symbolsprog for eftertiden.

Alle 7 medlemmer af komiteen for projektet stod som indbydere til Afsløringen af den nye mindesten. Knud Morsing, Jens Erik Salomonsen, Helge Krempin, Søren Andresen, Lars Skjødt-Jacobsen, Helmut Schwarze og Chr. Karstoft. Af de søgte fonde støttede også Grænseforeningen.

Flensborg Avis havde en mindeartikel på 100 års dagen den 20. April 1923 for Jacob Plaetners fødsel. Hans vers der var sat på den første sten i 1883 blev nu også hugget i den nye sten. I samme avis skriver Arkivar A. Holst Jørgensen i en artikel bl.a.: »- Jeg spørger nu: Vilde det ikke være en både smuk og tiltalende Maade at hædre den trofaste flensborgers Minde paa ved at genrejse Stenen med hans jævne, men saa meget mere gribende Mindeord paa " Den sønderjyske Piges " Grav - - ".

P.D.A.'s (Red) interview med Chr. B. Karstoft den 25. maj 2006, hvor han fortalte om sin historie bag projektet: "Det skete ved, at jeg en augustdag i 1989 fik en aftale om at mødes med den tyske præst Jessen ved Oversø kirke på kirkegården der. Jeg fortalte ham historien om de Sønderjydske Piger og stenen, der omkring 1920, var blevet fjernet.

Præsten sagde: "Was wir alles unrecht, müssen wir wieder gut haben" og videre "Det skal vi snakke lidt mere om" (også på tysk), og vi gik ind i præstegården, hvor han bryggede os en kop te."

"Nu skal vi se om det passer, hvad du siger" sagde han videre, og så hentede han kirkebøgerne fra årgangene 1870 til 1880.

Den tidl. tyske præst ved Oversø kirke (med samme navn) Jessen havde omkring 1930 skrevet i margenen ud for Helgas begravelsesdag: - "—én af de sønderjydske piger".

Den tyske præst, min vært, snakkede derefter med sine foresatte, som så gav tilladelsen til rejsning af en ny mindesten over Helga Tofte på samme plads, hvor hendes gravsten tidligere havde stået til 1920.

Jeg fik lavet en komite, for det var jo mig, der kendte historien om Helgas første gravsten fra 1883, der var blevet væk omkring 1920. Det var i 1951, at jeg snakkede med Jes Brodersen, der havde en nabogård til Ågård Højskole, og som fortalte mig om stenen. Jeg svor den gang i mit bagehoved, at når tiden var inde, og det ville blive muligt med tyske præster og deres menighedsråds gode vilje – så ville jeg sørge for at få en sten rejst igen.

Det ville være dumt at være alene om det. Det koster jo penge, og så kan vi lige så godt være nogle stykker, der i fællesskab henvender sig til offentligheden. Hele herligheden kom jo så på 20.000 – kr. Batzlaff Stenhuggeri i Gråsten blev bedt om at sørge for, at fremstille Helgas nye mindesten efter nærmere beskrivelse."

Chr. B. Karstoft var den første danske præst i udlandet, der fik en dansk ordination, og det var i den danske kirke Helligåndskirken i Flensborg den 17. dec. 1950 til pr. 1.12.så.- I 29 år fra 1950 til 1979 var han præst for sognene Tarp, Oversø/Frørup, Jaruplund, Vanderup, Eggebek og Jydebek, og fra 1979 til Sept. 1993 provst for Dansk Kirke i Sydslesvig

Valborg døde 77 år gammel – få dage efter indvielsen af Lillebæltsbroen. – 20.

Valborgs død. (Ref. Brev af svigersønnen Chr. Knudsen)

Fredag den 17. maj, St. Bededag, 1935 var Valborg, nu som enke, med sine bedste venner pensioneret seminarielærer Krogsgaard og hustru på biltur over den nye Lillebæltsbro – indviet den 14. maj - til Sønderjylland. Først til Skamlingsbanken, hvor hun på Støtten der fandt en slægtnings navn. Hans Nissen fra Hammelev (1788-1857 - en af de 18 mænds navne),

De kørte til de egne og landsbyer, hvor hendes mor havde boet. Hammelev, Styding og Høptrup. Det var en oplevelse for hende igen at se de steder, hvor hun så mange gange havde været i sin barndom. Hun var begejstret og glad, da de om aftenen kørte tilbage til Fyn.

Nogle dage efter blev Valborg syg, men det blev ikke taget så alvorligt.

Men torsdag den 30. maj, Kristi Himmelfartsdag, om morgenen fandt tjenestepigen hende død i sengen. Hun lå, som om hun sov og "med det skønhedspræg over sig, som hun havde båret hele livet". – Valborg blev begravet på Skårup kirkegård den 3. juni 1935.

Et gensyn i året 2002. – 21.

Jørgen Jessen, Tjørring

I anledning af de to kronikker af Egon Sørensen, som Flensborg Avis bragte den 1. og 3. juni under overskriften "Pigerne fra Ågård" kom jeg i tanke om en oplevelse, jeg havde i Oversø Kro i efteråret 1950. Da jeg dengang havde mit arbejde på Jaruplund Højskole, fortalte jeg den ofte til elever og kursister, men det er jo længere siden.

Forud for Jaruplund Højskoles indvielse den 8. september 1950 søgte jeg at finde efterkommere af Ågård landbrugsskoles forstander Hans Mikkelsen Tofte. Hans to døtre, "De sønderjyske piger", levede ikke mere, men jeg opsporede en datter af Valborg Tofte, der boede i Randers. Desværre kunne hun ikke komme til skolens indvielse, men kort tid efter dukkede hun op for at se skolen og besøge den egn, hvor hendes mor og bedsteforældre havde levet.

Først kørte jeg hende ud til skolebygningen i Ågård. Den fungerede som lagerbygning for et landbrug, men på første sal var de gamle elevværelser bevarede. De havde stadig værelsets nummer malet på døren, og i hovedhøjde var der stadig i hver dør et lille kighul med glas i. Så Tofte har, uset af sine elever, kunnet kigge ind til dem, hvis han ønskede at vide besked med deres tilstedeværelse eller adfærd.

Så kørte vi til Oversø kro. Jeg gik ind og hentede dens ejerinde – *Inger Hansen*. Da hun så, hvem der stod uden for døren, slog hun hænderne sammen og næsten råbte: "Eih! Dat is jo de kleine Pip!" Og så var de to i samtale, på tysk naturligvis. De havde leget sammen som børn, fandt jeg ud af, men havde ikke set hinanden siden. Både krokonen og Valborgs datter kendte til, at hendes morfar godt kunne finde på at drage til kros med sine elever. Så havde han en stor taske med, fyldt med sangbøger. Dem delte eleverne med kroens gæster, og så sang de danske sange i fællesskab. Det var gode tider, sagde krokonen. Da var der ingen politik til, dvs. da var der ingen politiske modsætninger mellem dansk og tysk.

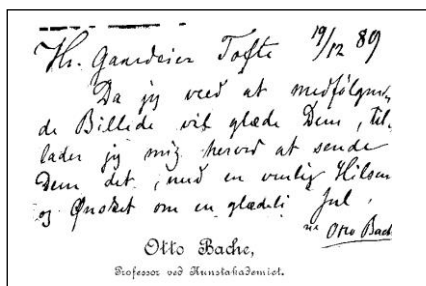
Krokonen førte os ind i sin store sal. Der pegede hun på en lys firkant i tapetet på endevæggen. Der hang først et portræt af kong Wilhelm I af Preussen, den senere kejser over Det tyske Rige, fortalte hun. Men da han tog hendes farfar i krigen mod Frankrig, blev han taget ned. Senere kom der et billede op af kejser Wilhelm II, men da han tog hendes far i Den første Verdenskrig, kom han også ned.

En tid hang præsident Hindenburg på kroens æresplads. Den sidste, der havde hængt der, var Adolf Hitler, men han tog to af hendes sønner i Den anden Verdenskrig, og så måtte han også tages ned. Nu skulle der ikke hænges flere store mænd oppe på den endevæg. De, der havde hængt der, havde kun bragt ulykke over hendes slægt.

De mødtes igen i Oversø. 11.06.2002
Flensborg avis af Jørgen Jessen, Tjørring

Enighed. – 22.

Under den kolde krig involveredes både Danmark og Tyskland i et tættere europæisk samarbejde, først og fremmest i NATO. Velfærdstaten voksede frem og hæmmede nationalismen. I løbet af 1950'erne faldt de nationale modsætninger til ro. Med København-Bonn-erklæringerne fra 1955 tilsagde Danmark og Tyskland i gensidige erklæring de slesvigske mindretal liberale vilkår i moderne demokratiske samfund. Det blev understreget, at det står den enkelte i grænselandet frit for at vælge sin nationale identitet, uden at myndighederne må rejse tvivl ved ægtheden i hans motiver.

Tv -Henrik Tofte
 Tv-Valborg Tofte

Th-Christian Knudsen
 Th-Emilie Knudsen - Pip

Valborg Knudsen

Edith og Jens' bevægede besøg i Skårup den 16. juni 2006. – 23.

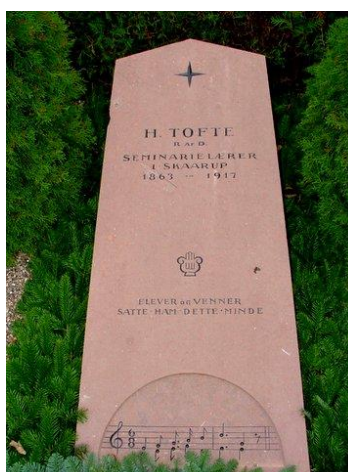
Valborgs barnebarn Jens Tofte Knudsen og hustruen Edith besøgte Kirkegården i Skårup d. 16. juni 2006.

De var sammen med datteren Karen og svigersønnen fra Fåborg, som de var i besøg hos.

Det var først og fremmest Valborg og Henriks grav, de gik efter. Her besluttede Jens og Edith på stedet, at de ville sørge for, at dette gravsted kom i en bedre stand. De sendte straks bud efter graveren, som blev bedt om at bestille et Stenhuggeri til at hente marmorstenene og renovere dem!

Det gamle ægtepar betalte selv alle omkostninger for en renovering af hele gravstedet. Stenhuggerarbejdet alene løb op i kr. 7.000,-!

Mens de alle stod på kirkegården den dag, spurgte Karen sin mor og far, om det virkelig var deres hensigt, at de selv ville betale for alt det. Moren svarede bekræftende, hvortil Karen sagde, at hvis ikke de havde gjort det, så ville hun, Karen, og hendes mand have bekostet alt !

"De sønderjydske Piger" er ikke glemt.